

Punctul de vedere al Institutului Român pentru Drepturile Omului

ca răspuns la solicitarea Comisiei pentru drepturile omului, culte și minorități din Senatul României privind Legea vaccinării

Privitor la Legea privind organizarea și finanțarea activității de vaccinare a populației în România, Institutul Român pentru Drepturile Omului, ca instituție națională cu atribuții în protejarea și promovarea drepturilor omului, precizează următoarele:

Asigurarea vaccinării periodice, în situații epidemiologice sau în cazul unor grupuri populaționale de risc, reprezintă o modalitate de actualizare la nivel național a dreptului la sănătate.

Asigurarea dreptului la sănătate reprezintă, pe de o parte, o dublă obligație a statului – de ordin intern și internațional – și, pe de altă parte, o obligație a părinților sau tutorilor legali față de copiii pe care îi au în îngrijire.

În ceea ce privește obligațiile asumate de statul român, se poate reaminti că acestea sunt:

- de ordin intern, în raport cu atribuțiile asumate față de cetățenii țării, inclusiv aceea de a întreprinde măsuri pentru prezervarea sănătății populației.

În legătură cu acest punct, se poate cita Constituția României, care la art. 34, privind Dreptul la ocrotirea sănătății, spune următoarele:

„(1) Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.

(2) Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice”.

- de ordin internațional, prin ratificarea unor documente constrângătoare care privesc drepturile omului, și anume: Convenția Europeană a Drepturilor Omului elaborată de Consiliul Europei, Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, Pactul Internațional cu privire la Drepturile Sociale, Economice și Culturale, Convenția Internațională a Drepturilor Copilului ale ONU, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Astfel, se poate exemplifica prin numeroase citate îndatorirea statelor de a promova și proteja dreptul la sănătate, precum și aceea de a implementa măsurile necesare prin care exercitarea dreptului cetățenilor la sănătate să se poată concretiza.

Dreptul la sănătate apare menționat în Pactul Internațional cu privire la Drepturile Sociale, Economice și Culturale (art. 12), astfel: „Statele părți la prezentul Pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană de a se bucura de cea mai bună sănătate fizică și mintală pe care o poate atinge”, subliniindu-se expres, în corpul articolului, și modalitățile prin care se poate actualiza acest drept, modalități dintre care menționăm câteva extrem de importante, și anume:

În ceea ce privește mijloacele prin care se poate realiza acest drept, în același document se precizează următoarele pârghii:

- a) prin scăderea mortalității noilor născuți și a mortalității infantile, precum și dezvoltarea sănătoasă a copilului;
- b) prin profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale și a altora, precum și lupta împotriva acestor maladii;
- c) prin crearea de condiții care să asigure tuturor servicii medicale și un ajutor medical în caz de boală

Se observă, astfel, că și modalitățile prin care se asigură dreptul la sănătate se pot subsuma problematicii vaccinării.

De asemenea, în Convenția Internațională a Drepturilor Copilului se arată, la art. 3 că statul este îndrituit:

- să vegheze ca toate instituțiile sale, serviciile și așezămintele care răspund de protecția și îngrijirea copiilor să respecte standardele stabilite de autoritățile competente (art. 3.1.)

- să respecte responsabilitățile, drepturile și îndatoririle ce revin părinților naturali ai copilului sau, după caz și conform tradiției locale, membrilor familiei lărgite sau comunității, tutorilor sau altor persoane care au, prin lege, copii în îngrijire, de a asigura, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă dezvoltare ale copilului, îndrumarea și orientarea necesare în exercitarea de către copil a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție (deci inclusiv dreptul la sănătate) (art. 3.2.).

Art. 6 al aceleiași Convenții subliniază, în plus, dreptul copilului la viață, statele fiind obligate să facă tot ce le stă în putință pentru a asigura supravegherea și dezvoltarea copilului.

Nu în ultimul rând, art. 24 se referă pe larg la dreptul la sănătate al copilului.

„1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare. Ele vor depune eforturi pentru a garanta că nici un copil nu este lipsit de dreptul de a avea acces la aceste servicii. 2. Statele părți vor depune eforturi pentru a asigura aplicarea efectivă a acestui drept și, în mod deosebit, vor lua măsurile corespunzătoare pentru: a) reducerea mortalității infantile și a celei în rândul copiilor; b) asigurarea asistenței medicale și a măsurilor de ocrotire a sănătății pentru toți copiii, cu accent pe dezvoltarea măsurilor primare de ocrotire a sănătății; c) combaterea maladiilor și a malnutriției, inclusiv în cadrul măsurilor primare de ocrotire a sănătății, recurgând, printre altele, la tehnologii accesibile și la aprovizionarea cu alimente nutritive și cu apă potabilă, luând în considerare pericolele și riscurile de poluare a mediului natural; d) asigurarea ocrotirii sănătății mamelor în perioada pre- și postnatală; e) asigurarea că toate segmentele societății, în mod deosebit părinții și copiii, sunt informate, au acces la educație și sunt sprijinite în folosirea cunoștințelor de bază despre sănătatea și alimentația copilului, despre avantajele alăptării, ale igienei și salubrității mediului înconjurător și ale prevenirii accidentelor; f) crearea serviciilor de medicină preventivă, de îndrumare a părinților și de planificare familială, și asigurarea educației în aceste domenii.”

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene reiterează la rândul său, în art. 35, intitulat Protecția sănătății, dreptul la acces la asistența medicală preventivă și de a beneficia de îngrijiri medicale. Foarte important este faptul că se menționează expres că acest drept se exercită în condițiile stabilite de legislațiile și practicile naționale.

În consecință, se poate spune că:

- statul este îndrituit și obligat să asigure actualizarea dreptului la sănătate al populației, și în special al celor mai vulnerabile persoane ale societății, copiii;

- statul și-a asumat ca obligație internațională vegherea la respectarea și concretizarea acestui drept;

- vaccinarea reprezintă una dintre modalitățile de aplicare a dreptului la sănătate, prin pârgھیile care vizează inclusiv asigurarea *profilaxiei și tratamentului maladiilor epidemice și reducerea mortalității infantile și a celei în rândul copiilor*, mai ales că vaccinarea este o procedură gratuită, asigurată de stat, prin instituțiile competente enumerate;

- statul trebuie să vegheze:

- o la aplicarea legii în domeniu de către toate instituțiile publice,

○ la informarea, accesul la educație și la sprijinirea tuturor segmentelor societății, în mod deosebit a părinților și copiilor, cu privire la folosirea cunoștințelor de bază despre sănătatea și alimentația copilului

○ dar și la îndeplinirea responsabilităților părinților/tutorilor legali în relație cu prezervarea stării de sănătate a copiilor

○ la luarea tuturor măsurilor legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare, în vederea protejării copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau abuz, fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare

În ceea ce privește părinții, este de subliniat că aceștia sunt obligați la rândul lor să respecte drepturile copilului, și vorbim aici de **dreptul la sănătate** (deja menționat anterior – art. 24 al Convenției Internaționale pentru Drepturile Copilului), dar și de drepturi conexe și strict legate de acesta, precum: **dreptul la viață** (art. 6), **dreptul copilului la protecție împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau abuz, fizic sau mental, de abandon sau neglijență**, de rele tratamente sau de exploatare (art. 19), **dreptul de a primi îngrijiri medicale** (art. 25 – ”*Statele părți recunosc dreptul copilului care a fost plasat de către autoritatea competentă pentru a primi îngrijiri, la protejarea sau tratarea afecțiunilor sale fizice ori mentale, dreptul la verificarea periodică a tratamentului respectiv și a oricăror alte aspecte legate de plasarea sa.*”), **dreptul la educație** (art. 29), **dreptul la a practica activități recreative proprii vârstei sale, de a participa liber la viața culturală și artistică** (art. 29). În plus, să nu uităm că **interesul superior al copilului** trebuie să primeze.

În **contrapondere** față de cele de mai sus, trebuie amintite prevederile Convenției de la Oviedo, care, în CAP. II, Consimțământul, subliniază astfel:

„O intervenție în domeniul sănătății nu se poate efectua decât după ce persoana vizată și-a dat consimțământul liber și în cunoștință de cauză. Această persoană primește în prealabil informații adecvate în privința scopului și naturii intervenției, precum și în privința consecințelor și riscurilor. Persoana vizată poate în orice moment să își retragă în mod liber consimțământul”.

Reiese astfel că, exact ca pentru orice altă procedură medicală, vaccinarea trebuie să fie însoțită de:

- **obținerea consimțământului persoanelor în cauză**

- **informarea prealabilă a persoanelor vizate în legătură cu scopul și natura procedurii, dar și cu privire la efectele vizate și la riscurile posibile**

De asemenea, se mai poate invoca, în condițiile aplicării prezentei legi în forma sa actuală, un posibil risc ca România să fie sancționată pentru încălcarea art. 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, privitor la respectarea vieții private. Dar acest punct de vedere trebuie nuanțat, în măsura în care însăși Convenția stabilește și limitele aplicării acestui drept. Astfel, documentul internațional citat prezintă și situațiile în care dreptul la viață privată nu mai poate fi invocat, și anume atunci când:

- amestecul unei autorități publice în exercitarea dreptului **este prevăzut de lege**

și

- constituie o măsură necesară pentru *securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora*

Același lucru este valabil și pentru alte drepturi din aceeași categorie, după cum urmează:

Art. 8 „Dreptul la respectarea vieții private și de familie”

1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.

art. 9 Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății, a moralei publice, a drepturilor și a libertăților altora.

art. 10 Libertatea de exprimare. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

(Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 8, 9 și 10)

Astfel, observăm că toate aceste drepturi sunt restrânse în măsura în care ele:

- pot conduce la generarea unei probleme de sănătate sau ordine publică;
- pot încălca drepturile și libertățile altora, în speță dreptul la sănătate, prin contribuția pe care o pot avea la răspândirea unei epidemii.

Aruncând o scurtă privire asupra jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, constatăm că din hotărârile Curții reiese că un tratament medical involuntar, cum este vaccinarea obligatorie, de exemplu împotriva poliomielitei – un vaccin cu multe efecte secundare – **constituie o ingerință în dreptul la viața privată, drept garantat de articolul 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.**

Concluzii

Institutul Român pentru Drepturile Omului, deși consideră oportună campania de vaccinare, **nu consideră oportună impunerea obligativității** vaccinării.

Cu mult mai potrivită ar fi o informare cât mai detaliată a persoanelor vizate de lege referitor la: necesitatea vaccinării, tipurile de vaccin disponibile, substanțele conținute de vaccin, riscurile asumate de cei care refuză vaccinarea și riscurile la care aceștia îi supun pe ceilalți cetățeni, efectele benefice ale vaccinării, dar și potențialele efecte secundare și riscuri ale vaccinării.

Este de preferat ca cetățenii să opteze liber pentru vaccinare, exercitându-și în deplină cunoștință de cauză dreptul la sănătate.

În cazul categoriilor vulnerabile, cu referire în special la copii (mai ales prin posibila contribuție la propagarea unei epidemii), obligativitatea de a prezenta la accesul într-o colectivitate carnetul de vaccinare poate rămâne o soluție.

Observații

1. În Capitolul V al legii se arată că autoritățile, instituțiile publice, părinții și reprezentanții legali au responsabilități și obligații, fără a se arăta care ar putea fi consecințele încălcării acestor responsabilități.

2. La Articolul 7, punctul 4, se menționează următoarele: „Fără a limita sau a înlătura recursul la remediile juridice de drept comun aplicabile în cazul răspunderii civile, Ministerul Sănătății acoperă eventuale prejudicii suferite de persoane, ca urmare a vaccinărilor obligatorii.”

Din punctul de vedere al dreptului la sănătate, posibilele prejudicii la care face referire textul de lege ar trebui detaliate (efecte sau reacții adverse, altele), odată cu oferirea unei cifre la care se pot ridica posibilele cazuri, pentru a evita concluzia că vaccinarea are ca efect încălcarea dreptului la sănătate prin inducerea unor alte posibile afecțiuni.

De asemenea, cum se poate demonstra că un anumit prejudiciu a fost ori nu a fost cauzat de un vaccin? Se poate astfel deschide calea către numeroase solicitări (de acoperire a prejudiciilor) adresate Ministerului, fără să existe o bază clară prin care să se determine limpede legătura de cauzalitate între vaccin și existența acestor prejudicii, dar nici posibilitatea de a demonstra contrariul.